

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ
УНІВЕРСИТЕТ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Ректор ХНАДУ

Професор

А.М.Туренко

“ ___ “ _____ 2011 р

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з дисципліни “Теорія і методи наукової творчості”
(відповідно до вимог кредитно-модульної системи навчання)

“УХВАЛЕНО”

методичною радою ХНАДУ

Протокол № _____

від “ ___ “ _____ 2011 р

Харків ХНАДУ 2011

Робоча навчальна програма з дисципліни “ Теорія і методи наукової творчості ” складена на підставі освітньо-професійної програми напряму 6.050503 «Машинобудування» (спеціальність «Двигуни внутрішнього згорання») за освітньо-професійним рівнем «Бакалавр» доцентом кафедри «Двигуни внутрішнього згорання» Врублевським Олександром Миколайовичем.

Рецензент

Професор кафедри Технічної експлуатації
і сервісу автомобілів,
доктор технічних наук

А.М. Пойда

Робоча навчальна програма розглянута та ухвалена кафедрою
Двигунів внутрішнього згорання
(протокол № _____ від “ ____ ” _____ 2011 р.)

Завідуючий кафедрою
доктор технічних наук, професор

Ф.І. Абрамчук

Схвалено радою (методичною комісією) Автомобільного факультету
(протокол № ____ від “ ____ ” _____ 2011 року.)

Голова ради (методичної комісії)
Автомобільного факультету
кандидат технічних наук, професор

М.М. Альокса

"УЗГОДЖЕНО"

Завідуючий кафедрою
доктор технічних наук, професор

Ф.І. Абрамчук

1. Опис навчальної дисципліни “Теорія і методи наукової творчості”

Характеристика обсягів підготовки	Характеристика лекційного потоку	Характеристика навчального курсу
Загальний обсяг кредитів – 5. Усього годин – 180. Усього змістових модулів (тем) – 9. Усього залікових модулів – 3. Один змістовий модуль – (4...6) год. Один заліковий модуль – (16...20) год. Всього аудиторних годин на тиждень – 3 години (лекцій – 2 год., практичних занять – 1 год.)	Напрям 6.050503 «Машинобудування» (спеціальність «Двигуни внутрішнього згоряння») за освітньо-професійним рівнем «Бакалавр» Кількість навчальних груп в потоці – 1 Лектор, відповідальний за курс – кандидат технічних наук, доцент Врублевський Олександр Миколайович	Навчальна дисципліна – вибіркова, циклу професійної та практичної підготовки Рік підготовки – 3, 4. Семестр навчання – 6, 7, 8. Кількість годин: лекцій – 36, практичних занять – 36, самостійної роботи студентів (СРС) – 70. Модульний контроль – тестування, виконання індивідуального завдання. Підсумковий контроль – інтегрований залік (тестування).

Предмет навчальної дисципліни

Предметом навчальної дисципліни є організація та структура наукових досліджень, методи їх проведення.

2 Мета та завдання

Метою дисципліни є підготовка студентів до самостійної постановки та виконання теоретичних та експериментальних досліджень у галузі двигунобудування. Додатковою метою також є надання студентам необхідної кількості сучасних знань з питань моделювання робочих процесів та явищ, що відбуваються в робочих середовищах та елементах складних технічних систем, та у самих системах.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні

Знати:

- організаційну структуру наукових досліджень;
- основи методології наукових досліджень;

- взаємозв'язок між теоретичними та експериментальними науковими дослідженнями;
- основні методи прийняття оптимальних рішень;
- статистичні методи в експериментальних дослідженнях;
- основні поняття та методи оптимального планування експерименту.

Вміти:

- складати математичні моделі елементарних процесів теплофізики, гідродинаміки та визначати шляхи їх реалізації;
- користуватися системою аналогій різноманітних фізичних процесів;
- формулювати задачі оптимізації технічних рішень та вказувати шляхи їх розв'язання;
- графічно та аналітично описувати результати експериментів;
- складати план багаточинникового експерименту.

3. Зміст навчальної дисципліни

Вступ

Мета та завдання дисципліни. Структура та обсяг. Література, що рекомендується для самостійної роботи. Організаційно-методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів. Система контролю знань і вмінь студентів.

Блок змістових модулів (розділ 1)

Наука як система знань. Основи теоретичних досліджень.

Змістовий модуль (Тема 1)

Вступ. Організація та структура наукових досліджень – 6 год.

Роль науки у розвитку науково-технічного прогресу. Визначення та основні особливості розвитку науки. Наука як система знань. Класифікація наукових досліджень. Обґрунтування тем наукових досліджень. Техніко-економічне обґрунтування НДР. Форми фінансування наукових досліджень.

Змістовий модуль (Тема 2)

Основні методи теоретичних досліджень – 4 год.

Методологія теоретичних досліджень. Стадії теоретичних досліджень. Способи (методи) теоретичних досліджень.

Змістовий модуль (Тема 3)

Моделювання як процес наукового дослідження – 6 год.

Поняття про моделі складних процесів. Класифікація моделей. Фізичне моделювання. Математичне моделювання. Методологія математичного моделювання. Концепція послідовного ускладнення моделі. Перехід до безрозмірних змінних. Редукція складних систем. Аналіз моделей.

Змістовий модуль (Тема 4)

Оптимізація процесів, що досліджуються – 4 год.

Методи оптимізації. Оптимізація при багато екстремальній поверхні відгуку. Узагальнений параметр оптимізації. Обрання оптимальних параметрів в задачах з багатьма критеріями.

Блок змістових модулів (розділ 2)

Основи експериментальних наукових досліджень

Змістовий модуль (Тема 5)

Методи експериментального дослідження – 6 год.

Класифікація експериментальних досліджень. Основні вимоги до постановки експерименту. Методологія експериментального дослідження. Визначення мети та задач експерименту. Обґрунтування засобів вимірювання в експериментальному дослідженні. Похибки вимірювань.

Змістовий модуль (Тема 6)

Планування і проведення експерименту – 4 год.

Методологія планування експерименту. Повний факторний експеримент. Подріблений факторний експеримент. Центральні композиційні плани.

Змістовий модуль (Тема 7)

Обробка та аналіз результатів експерименту – 6 год.

Статистична перевірка гіпотез про властивості експерименту. Порядок статистичної обробки і аналіз результатів експерименту. Використання методології планування, проведення і аналізу результатів експерименту при дослідженні процесів, що відбуваються у двигуні внутрішнього згорання.

Блок змістових модулів 3 – (розділ 3)

Моделювання процесів, що відбуваються у двигуні внутрішнього згорання

Змістовий модуль (Тема 8)

Моделювання процесу паливоподачі – 8 год.

Математичні моделі паливних систем ДВЗ. Моделі спрощені та високого рівня. Проведення чисельного експериментального дослідження паливної апаратури. Оптимізація параметрів паливоподачі за допомогою математичного моделювання. Методика експериментального дослідження процесу паливоподачі.

Змістовий модуль (Тема 9)

Моделювання процесів двигуна внутрішнього згорання – 10 год.

Моделювання процесів, що відбуваються в ДВЗ. Методика проведення експериментального дослідження ДВЗ. Обробка результатів дослідження ДВЗ.

Заключення.

Огляд вивченого матеріалу. Шляхи самостійного вдосконалення знань з теорії та методів наукової творчості. Оволодіння сучасними технологіями пошуку інформації, математичного та фізичного моделювання.

4. Розподіл змістових модулів (за годинами та кредитами)

Назва модулів (тем)	Усього на змістовий (год/кр)	Лекції (год.)	Практичні (год.)	СРС (год.)
Блок змістових модулів (розділ 1) Наука як система знань. Основи теоретичних досліджень				
Змістовий модуль 1 (Тема 1) Вступ. Організація та структура наукових досліджень	18/0,19	6		12
Змістовий модуль 2 (Тема 2) Основні методи теоретичних досліджень	12/0,39	4		8
Змістовий модуль 3 (Тема 3) Моделювання як процес наукового дослідження	18/0,19	6		12
Змістовий модуль 4 (Тема 3) Оптимізація процесів, що досліджуються	12/0,18	4		8
Блок змістових модулів (розділ 2) Основи експериментальних наукових досліджень				
Змістовий модуль 5 (Тема 5) Методи експериментального дослідження	18/0,11	6		12
Змістовий модуль 6 (Тема 6) Планування і проведення експерименту	12/0,19	4		8
Змістовий модуль 7 (Тема 7) Обробка та аналіз результатів експерименту	18/0,39	6		12
Інтегрований залік				
Блок змістових модулів (розділ 3) Моделювання процесів, що відбуваються у двигуні внутрішнього згорання				
Змістовий модуль 8 (Тема 8) Моделювання процесу паливоподачі	10/0,37		16	2
Змістовий модуль 9. СРС	16/0,2			15
Змістовий модуль 10 (Тема 9) Моделювання процесів двигуна внутрішнього згорання	14/0,2		16	4
Змістовий модуль 11. СРС	14/0,4			10
Інтегрований залік				
Загалом	164/4,57	36	32	70

5. Система оцінювання навчання студента (залікові модулі)

№ п/п	Зміст навчального матеріалу	Кількість годин	Обсяг трудовитрат студента (кредитів)	Форма контролю знань	Шкала оцінювання знань студента (балів)
1	Перший заліковий модуль за змістовими модулями 1, 2, 3, 4	72	2	Модульний контроль: тестування.	(1...100)
2	Другий заліковий модуль за змістовими модулями 5, 6, 7, 8, 9	54	1,5	Модульний контроль: тестування.	(1...100)
3	Третій заліковий модуль за змістовими модулями 10, 11	38	1,07	Модульний контроль: тестування та рішення індивідуального завдання.	(1...100)
	Загалом:	164	4,57		

Примітка: підсумкова оцінка трудовитрат студента на засвоєння програми навчання за дисципліною підраховуються як арифметична сума кредитів за всіма опрацьованими заліковими модулями.

6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання виконується у змістовних модулях 8, 9 та 11.

У змістовному модулі 8 індивідуальне завдання складається з розрахунку процесу паливоподачі, обробки та оформлення результатів розрахунку.

У змістовному модулі 9 завдання складається з підготовки доповіді за темою спеціальної частини кваліфікаційної роботи бакалавра.

У змістовному модулі 11 індивідуальне завдання виконується згідно плану підготовки кваліфікаційної роботи бакалавра.

7. Види, форми та методи навчання

Лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації викладача.

8. Шкала оцінки знань студентів (за кожний заліковий модуль)

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу
A	Відмінно	90 – 100
BC	Добре	75 – 89
DE	Задовільно	60 – 74
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1 – 34

Примітка: згідно з наказом МОН України від 30.12.05 р. № 774 підсумкова оцінка знань з навчальної дисципліни визначається як середньозважена результатів засвоєння окремих залікових модулів в інтервалі (1...100) балів.

$$Q1_{\Sigma} = \alpha_1 B_1 + \alpha_2 B_2 + \alpha_3 B_3, \text{ де } \alpha_1 + \alpha_2 + \alpha_3 = 1.0;$$

$$Q2_{\Sigma} = \alpha_4 B_4 + \alpha_5 B_5 + \alpha_6 B_6, \text{ де } \alpha_4 + \alpha_5 + \alpha_6 = 1.0;$$

$$Q3_{\Sigma} = \alpha_7 B_7, \text{ де } \alpha_7 = 1;$$

$$\alpha_i = \frac{T_{iЗАЛ.М}}{\Delta T_{iСЕМ}}$$

9. Методичне забезпечення

Опорні конспекти лекцій; інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни; ілюстративні матеріали; програми розрахунку.

10. Література, що рекомендована для самостійної роботи студентів (Залікові модулі 1, 2, 3)

1. Блохин В.Г. Современный эксперимент: подготовка, проведение, анализ результатов // В.Г.Блохин, О.П.Глудкин, А.И.Гуров, М.А.Ханин; под ред. О.П.Глудкина. – М.: Радио и связь, 1997, – 232 с.
2. Кузьмич В.Д. Основы научных исследований / В.Д.Кузьмич, Учеб. пособие. – М.: изд. МИИТ, 1985. – 136 с.
3. Соболев И.М. Статников Р.Б. Выбор оптимальных параметров в задачах со многими критериями. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Дрофа. 2006. – 175 с.
4. Реклейтис Г., Рейвиндран А., Регсдел К. Оптимизация в технике. в 2-х кн. Пер. с англ. – М.: «Мир», 1996. 1 кн. – 349 с., 2 кн. – 320 с.
5. Введение в методы оптимизации Аоки М. Пер. с англ. – М.: Главн. ред. физ.-мат. лит-ры изд-ва «Наука», 1977. – 344 с.
6. Шенк Х. Теория инженерного эксперимента. Пер. с англ. – М.: «Мир», 1972, – 381 с.
7. Кулешов А.С., Грехов Л.В. Математическое моделирование и компьютерная оптимизация топливоподачи и рабочих процессов двигателей внутреннего сгорания. – М.: изд-во МГТУ, 2000. – 64 с.

Укладач доц. _____ Врублевський О.М.